

K

největším nepřítelům Národního muzea v Riu de Janeiru patřila podle slov ředitele této instituce Alexandera Kellnera v poslední době nenasytná hlodavá vačice gambá. Tedy cosi jako přerostlá krysa se zakrouceným ocasem, vzdálená příbuzná australských klokanů. Reprezentanti tohoto tropického živočišného druhu se rádi zakusovali do kabelů nebo dřevěných konstrukcí kdysi honosného sídla portugalské královské rodiny. Dalším postrachem „brazílského Louvru“ byli netopyři. I jejich trus ničil kabely elektrického vedení a k tomu střechy. Když se k nim přidala místní varianta červotoče, nechvalně známý cupim, jak zní jeho lidový název, musel ředitel muzea uspořádat na internetu sbírku. Červotoč totiž prožral dřevěné podpěry, které držely jeden z nejoblíbenějších exponátů dinosaura *Maxakalisaurus topai* nalezeného ve státě Minas Gerais. Vybralo se 58 tisíc reálů (zhruba 300 tisíc korun).

Před dvěma lety muselo muzeum na nějaký čas zavřít, protože nemělo prostředky na úklid a ostrahu. Přesto se letos odhodlalo oslavovat 200 let od svého založení. Pozvalo i brazilské politiky včetně prezidenta Michela Temera nebo ministra kultury Sérgio Sá Leitãoa. Nejvyšší představitelé brazilské vlády si ale čas nenašli a neobtěžoval se ani jeden z místních politiků. Ostatně posledním prezidentem, který do této instituce zavítal, byl v roce 1958 Juscelino Kubitschek. Oslavám nepomohlo ani to, že v únoru se jedna z místních sambových škol rozhodla během světově známého karnevalu v Riu vystupovat v kostýmech a choreografii na téma slavného, ale všemi ignorovaného muzea. Umístila se však až na ostudném osmém místě – navzdory protestům ředitele muzea, který si musel v posledních letech připadat jako Don Quijote.

Přesto slavil dílčí úspěch: k absurdnímu a neustále zkracovanému rozpočtu (205 tisíc reálů, tedy přibližně milion korun na letošní rok) se muzeu letos podařilo získat zhruba 21 milionů reálů (asi 130 milionů korun) od banky BNDES. Tato částka měla z velké části pokrýt náklady na rozsáhlý systém moderního protipožárního zabezpečení budovy rozkládající se na 13 tisících metrech čtverečních. Vypadalo to jako zázrak. Přišel ovšem pět minut po dvanácté: obrovský požár, který propukl předminulou nedělí před osmou večer místního času, muzeum proměnil ve velkolepou vatru ze dřeva, starého papíru, uměleckých pláten a kosterních pozůstatků. Požár se marně pokoušelo uhasit 80 hasičů spolu se zděšenými zaměstnanci muzea, kteří během akce zjistili, že v hydrantech není voda.

Brazilští politici se v hodinách po zkáze předháněli v obviňování Federální univerzity v Riu de Janeiru, která muzeum

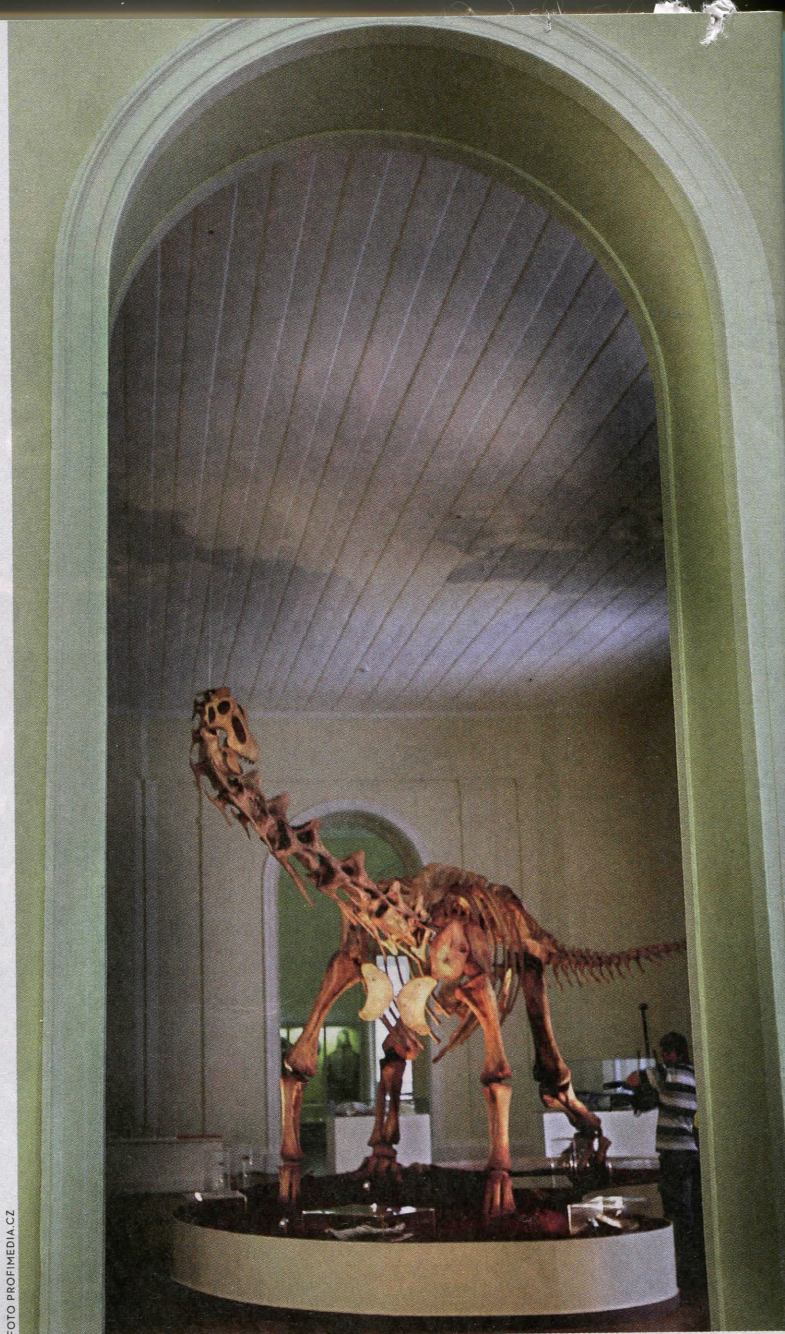

FOTO PROFIMEDIA.CZ

Dinosaurius *Maxakalisaurus topai*...

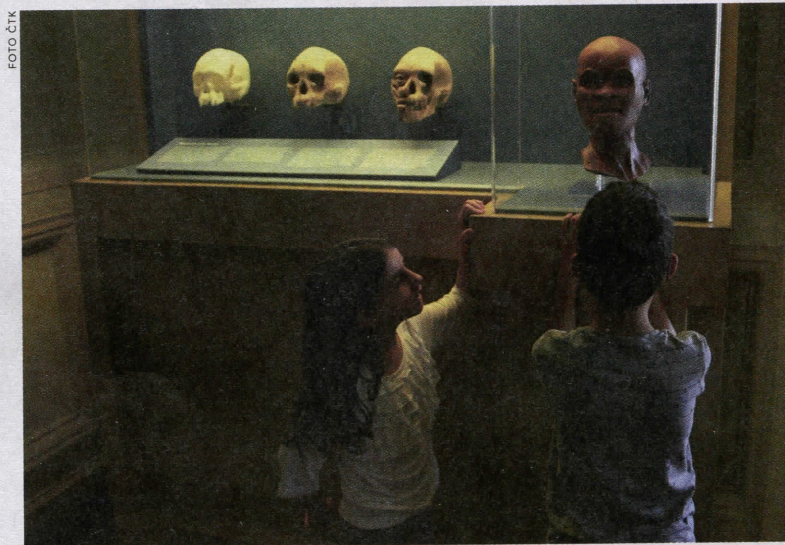

FOTO ČTK

... a lebka Luzie. Dnes už zničené exponáty.

spravuje, ze špatného hospodaření s federálním rozpočtem. Jejich slova ale nemohou ospravedlnit fakt, že peníze pro vědeckou instituci považovanou za jednu z největších, nejstarších a nejdůležitějších svého druhu v Latinské Americe byly podle médií třikrát nižší než roční suma brazilského parlamentu na mytí služebních aut.

Na 20 milionů předmětů

Zásadní muzea a vzácné knihovny sice čas od času vzplanou, zejména ve válečných časech. Takto shořela během jugoslávského konfliktu nenahraditelná knihovna v Sarajevu nebo v roce 2003 knihovna v iráckém Bagdádu. Brazilský národní poklad však lehl popelem vinou lhostejnosti, ignorance a nezájmu o vlastní historii. A nebylo to poprvé. V roce 2015 do základů vyhořelo Muzeum portugalského jazyka v São Paulu, pozoruhodná moderní instituce, jejíž sbírky našťásti existovaly i v digitalizované podobě. V Riu de Janeiru se však ze zatím z neznámých příčin rozplynulo v dým 200 let snažení brazilských a světových vědců.

Vzácné sbírky přírodovědné, antropologické a historické povahy. Mezi nimi nahrávky již zaniklých indiánských jazyků, lebka jedné z nejstarších obyvatelk latinskoamerického kontinentu, pravěké ženy zvané Luzia, fresky přivezené z Pompejí, nejstarší egyptská sbírka v Latinské Americe, dva Picassovy a Miróovy obrazy, díla Dalího, Matisse i Portinariho, kostra velryby, zmíněný dinosaur, vzácné sbírky motýlů a unikátního tropického hmyzu a další nenahraditelné exponáty. Celkem na 20 milionů předmětů.

Brazilští vědci asi nejvíce litují ztráty Luzie, 12 tisíc let staré fosilie nalezené v roce 1975. Byla důležitá zejména pro Brazilce tmavé pleti – její nález totiž vyvrátil názor, že obyvatelé Afriky přivlekli do Brazílie první otrokáři v 16. století. Luzia dokazovala, že obyvatelé Afriky přicházeli na latinskoamerický kontinent již o mnoho tisíc let dříve. „Brazilská veřejnost nemá ponětí o velikosti a bohatství všeho, co tady bylo. Kdyby to věděla, nenechala by to dojít tak daleko,“ shrnul tragédii ředitel muzea Kellner, jemuž podle jeho slov zbývá jen vztek.

Sociální síť, televize, tištěná média i prohlášení politiků jsou plná smutku, lkaní a rvaní si vlasů. Ale jen opravdu málo Brazilců v oplakávaném muzeu někdy bylo, i když vstupné činilo směšných osm reálů (48 korun). Přesto bylo Národní muzeum nepochybně pro mnoho obyvatel země nositelem podstatných symbolů. Brazilci mají ve velké oblibě vše, co se vztahuje k jejich někdejší portugalské královské rodině – nechovají k ní postkoloniální nevráživost, spíše naopak. A Národní muzeum, jehož budova je sama o sobě největším muzejním exponátem, ke královské rodině neodmyslitelně patří díky zásadním událostem, jež se tu odehrávaly – včetně podepsání smlouvy o brazilské nezávislosti.

Rodina zde měla své sídlo v letech 1808–1821. Císař Jan VI. Portugalský tu poté založil muzeum zpočátku orientované na přírodopisné a historické sbírky. Vladar chtěl podpořit vědecký výzkum v Brazílii a prvními exponáty tak byly císařské suvenýry z jeho četných cest. Sbírkou pak budovala zejména

V rámci Betlémské kulturní noci se minulý čtvrtek otevřela výstava v pražské galerii Fotografic nazvaná **Kimochi: postele a pokoje**. Jde o velkoformátovou projekci fotografky Libuše Jarcovjácové, která kousek od Betlémské kaple ukazuje dosud nepublikované snímky z časosběrného cyklu pořízeného po hotelích a všude, kde na cestách potkala „cizí pokoje v cizích městech“. © JHV

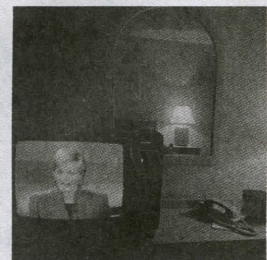

FOTO ARCHIV

velmi oblíbená císařovna Marie Leopoldina Habsbursko-Lotrinská – a vydatně jí pomáhal mezi jinými i Rochus Schüch, profesor matematiky a přírodních věd na jezuitském gymnáziu v Opavě, který působil jako císařovnin knihovník a učitel. V roce 1946 pak muzeum přešlo pod správu zmíněné univerzity a právě tehdy začal úpadek.

Požár jako metafora

Pokud se na tragédii podíváme očima brazilského přístupu k historickým budovám, požár není nijak překvapivý. Historická centra brazilských měst jsou většinou postrachem návštěvníků. Jsou to nejnebezpečnější části měst nejen kvůli zvýšené kriminalitě, ale právě kvůli rozpadajícím se budovám z období secese, koloniálního baroka nebo počátku 20. století. Kdyby se opravily, snesly by přitom srovnání s kteroukoli evropskou metropolí. Většinou se však památky nechají spadnout či rovnou zbourat. A v lepším případě se místo nich přímo v centrech postaví obří parkoviště či benzinová pumpa.

Tento model má mnoho příčin, ale jednou z nejdůležitějších je absolutní občanská lhostejnost. Brazilci v historických budovách nevidí žádnou přidanou hodnotu. „Staré barabizny“ musí podle obecného mínění ustoupit novým domům. Když se například v historické části malého městečka na jihu Brazílie Nova Petrópolis vloni zboural nejstarší dům z počátku 20. století a nový majitel na místě postavil zastřešené parkoviště, neprotestoval žádný občanský spolek a většina obyvatel městečka s tím dodnes nemá problém.

Jedním z mála exponátů, který požár přežil, byl nepřekvapivě obří, pětitonový meteorit Bendegó nalezený v Brazílii v roce 1784. Přežily i tisíce exemplářů vzácných mlžů popsaných vědeckým rukopisem z 19., 20. i 21. století, které mezi půl devátou a desátou večerní vynesl odhodlaný biolog Paulo Backup. Hasiči ho pak museli z muzea odvést násilím. Celkem přežilo podle odhadů deset až dvacet procent exponátů. Otázkou je, jestli přežije i emotivní odhodlání Brazilců vybudovat Národní muzeum znovu. A především zda se jeho vyhořelé útroby naplní i vědomím, že historie nepatří do starého železa. A některé komentáře jdou ještě dál. „V plamenech neskončila jen brazilská historie – mnozí požár vnímají jako metaforu pro krizi města i celé země,“ napsala Katy Watson, jihoamerická zpravodajka BBC. ●

Autorka je spisovatelka a novinářka, žije v Brazílii.

Jedním z mála
exponátů,
který přežil,
je pětitonový
meteorit
Bendegó.